

Waar MOS de mosterd haalt

“Ze leren niet meer, meneer”

Kinderen en jongeren van nu zijn niet meer die van twintig of dertig jaar geleden. “Je kan ze nog amper motiveren, mevrouw.” Weet dat Plato in zijn tijd ook al kloeg over ‘de jeugd van tegenwoordig’.

Kinderen en jongeren leven in andere maatschappelijke omstandigheden dan die van de jaren zeventig of tachtig van de vorige eeuw. Als lesgever of projectbegeleider kan je daar niet omheen, ook al kunnen de omstandigheden lokaal wel eens verschillen.

Enkele tendensen die zich in de onmiddellijke toekomst zullen doorzetten:

- een inkrimping van de arbeidsmarkt en een toenemende werkloosheid;
- een versterking van de positie van meisjes en vrouwen op de arbeidsmarkt en in het maatschappelijk leven;
- gewijzigde samenlevingsvormen en gezinsverdunning;
- een toename van het commerciële vrijetijdsaanbod;
- een toenemende invloed van de media en de informatiemaatschappij;
- een toenemende alcohol-, drug- en gokverslaving;
- de internationalisering van onze samenleving;
- de afname van de invloed van de traditionele samenlevingsweefsels: familie, buurt, parochie, vakbond, vereniging enz;
- de vermindering van de bereidheid zich als vrijwilliger te engageren;
- de versterking van het multiculturele uitzicht van de maatschappij en van onbegrip en onverdraagzaamheid;
- een sterkere ervaring van de toekomst als een individuele uitdaging;
- een toenemende mobiliteit;
- de steeds grotere milieuproblemen tegenover een stijgend natuur- en milieubewustzijn;
- een tweesporenmaatschappij met een steeds bredere kloof tussen werkenden en niet-werkenden, hoger- en lagergeschoolden, loontrekkenden en uitkeringsgerechtigden, geïnteresseerden en niet-geïnteresseerden;
- ...

Ongetwijfeld kan je dit lijstje zelf aanvullen.

Uit ‘Heb je z’op een rijtje’, basisschema’s jeugdbeleid, Jeugddienst voor Maatschappelijke Participatie (JEMP)

Leerlingen willen prikkels

Onze Vlaamse scholieren voelen zich in het algemeen goed op school. Dat blijkt uit een verslag van de onderwijsinspectie na bevraging van een 6000 leerlingen uit het secundair onderwijs.

De leerlingen uit de eerste graad en de meisjes voelen er zich het beste in hun vel. Bij leerlingen uit het BSO en TSO scoren vooral de buitenschoolse activiteiten, projecten en inspraak op schoolniveau lager dan bij de ASO’ers. De leerlingen hebben wel het gevoel dat de school productevaluatie belangrijker vindt dan de evaluatie van het proces en de beoordeling van attitudes.

Uit het verslag van de inspectie trekken we enkele besluiten die voor MOS belangrijk zijn. Infrastructuur en voorzieningen scoren bij de leerlingen het laagst. Vooral de **inspiratieloze en weinig fraai ingerichte leslokalen, saai speelplaatsen**, het gebrek aan netheid, het tekort

JONGEREN LEREN NIET MEER

aan sanitaire voorzieningen, de hygiëne na de praktijklessen of de lessen lichamelijke opvoeding, de gebrekkige klimaatregeling in leslokalen en ontmoetingsruimten scoren laag bij de leerlingen.

Factoren die minder uitgesproken bijdragen tot het welbevinden van de leerlingen zijn het schoolklimaat, de inspraak op klasniveau, het leerproces en de actieplannen op schoolniveau. De invloed van inspraak is sterk leraar- of leerjaarge-

bonden. De uitspraken van de leerlingen voor dit thema lopen sterk uiteen.

Over de leerinhouden zijn de leerlingen eensgezinder. In veel gevallen zijn die voor hen weinig herkenbaar of sluiten ze niet aan bij hun leefwereld. **Actieve werkvormen** of **practica** staan het hoogst op het verlanglijstje. Sommige leerlingen merken op dat een aantal vakken te weinig verband houden met hun opleiding. **Leerlingen ervaren collectieve acties en thematisch onderricht als waardevol.** Wrevelpunten zijn het gebrek aan uitstappen of bedrijfsbezoeken en de ongelijke behandeling tussen de leerjaren en onderwijsvormen.

De bevindingen van de inspectie zijn een bevestiging van datgene wat het MOS-project probeert te realiseren: via acties en participatie van alle betrokkenen op school een voor iedereen aangenamere leefomgeving creëren.

www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/insp04/SO/welbevinden.htm

't Zijn de kleine stappen die het doen

Volgens Ruth Cohn, de grondlegster van de Themagecentreerde interactie, zorgen vooral de consequent volgehouden kleine stappen voor de grote veranderingen. Die stappen zijn:

- ⌘ verpakingsarm en seizoensgebonden inkopen;
- ⌘ kiezen voor gezonde voeding;
- ⌘ eigen huishoudelijk afval sorteren;
- ⌘ het openbaar vervoer en de fiets gebruiken in plaats van de auto;
- ⌘ zich engageren in een politieke partij;
- ⌘ meewerken in een mensenrechtenorganisatie

- of een ecologische actiegroep;
- ⌘ de opvoeding van de kinderen als een gemeenschappelijke taak voor man en vrouw aanpakken;
- ⌘ zich informeren over de oorzaken van de internationale crisissen;
- ⌘ constructief met conflicten leren omgaan;
- ⌘ deelnemen aan acties van burgerlijke ongehoorzaamheid;
- ⌘ een therapie overwegen om zichzelf beter te begrijpen en handelingsbekwamer te worden;
- ⌘ de mannelijke en vrouwelijke taalvormen gelijkwaardig gebruiken;
- ⌘ de totale consumptie beperken in een geest van vrijwillige soberheid;
- ⌘ een identiteit opbouwen die niet louter gevormd wordt door carrière;
- ⌘ zich inzetten voor minderheden en/of gediscrimineerde mensen in de samenleving.

“Deze opsomming is niet af. Essentieel is niet de grootte van een eenmalige stap, maar **de continue opvolging van vele kleine acties.**

Naarmate het aantal mensen dat een richtingsverandering nastreeft, zullen maatschappelijke veranderingen niet uit kunnen blijven.”

Bron: ‘Themagecentreerde interactie’, Löhmer en Standhardt

Milieueducatie in het BuSO

Vanaf september 2002 traden voor de opleidingsvorm 3 van het Buitengewoon Secundair Onderwijs de ontwikkelingsdoelen milieueducatie in werking. In tegenstelling tot het gewoon secundair onderwijs spreekt men hier niet van vakoverschrijdende eindtermen maar van ontwikkelingsdoelen, omdat in het BuSO geen vakkenstructuur bestaat. Er zijn echter wel ontwikkelingsdoelen voor het deelgebied milieueducatie, meer bepaald over de drie thema's die je ook in het gewoon secundair onderwijs aantreft:

- ⌘ natuurzorg
- ⌘ milieuzorg
- ⌘ verkeer en mobiliteit

Het BuSO legt sterk de nadruk op **ervaringsgericht** en **participierend leren** waarbij motivatie, emotioneel engagement, welbevinden, effectiviteit en ethisch bewustzijn belangrijk zijn. De schoolcultuur speelt hierbij een bepalende rol.

Elke school kan op basis van de mogelijkheden van de leerlingen doelen selecteren, maar de harmonieuze benadering van de mens ten opzichte van zijn omgeving blijft het uitgangspunt.

Bij het thema **Natuurzorg** gaat het om een crea-

tieve vorm van natuurbeleving in de eigen omgeving. De leerlingen worden gestimuleerd om de waarde van de natuur persoonlijk te beleven en van die natuur te genieten.

De ontwikkelingsdoelen voor het thema **Milieu-zorg** willen de leerlingen inzicht geven in en ervaring laten opdoen met de milieuvriendelijke omgang met middelen, grondstoffen en verbruiksgoederen. Naar analogie met het gewoon secundair onderwijs betreft ook een BuSO- school in de mate van het mogelijke haar leerlingen bij de opmaak van een milieuactieplan.

Het thema **Verkeer en mobiliteit** formuleert zeven ontwikkelingsdoelen. Zoals bij de opmaak van een milieuactieplan worden de leerlingen ook hier zo veel mogelijk bij de opmaak en uitvoering van een schoolvervoersplan betrokken. Zo leren de leerlingen individuele gemotoriseerde verplaatsingen beperken en spontaan voor een milieuvriendelijke vervoerswijze kiezen.

Een overzicht van alle ontwikkelingsdoelen en een visietekst over de verschillende deelgebieden vind je op de webstek van het departement onderwijs:

www.ond.vlaanderen.be/dvo/buitengewoon/index.htm
 Willy Sleurs, Dienst Voor Onderwijsontwikkeling, departement Onderwijs

Wie draagt ecologische schuld?

De consumptie- en productiepatronen van de industrielanden van het Noorden en de internationale instellingen leggen beslag op de natuurlijke hulpbronnen van het Zuiden: hun energievoorra- den, grond, biodiversiteit, lucht en menselijke arbeid. Tegenover die landen hebben we een 'ecologische schuld'. De volgende activiteiten veroorzaken die schuld:

- de vroegere uitbuiting, onderdrukking en roof van de koloniën door de rijke landen;
- de huidige exploitatie van natuurlijke hulpbronnen (olie, mineralen, bossen, genetisch materiaal, visgronden...) in het Zuiden;
- oneerlijke handelsrelaties, waarbij goederen worden geëxporteerd zonder rekening te houden met milieu- en sociale aspecten;
- de export van onze milieubelastende leef- en productiepatronen;
- de toe-eigening van intellectuele eigendommen (traditionele kennis over zaden, planten, ecosystemen en het gebruik hiervan) in functie van biotechnologie, agro-industrie en farmaceutische industrie in het Noorden;
- het gebruik en overexploitatie van de beste landbouwgronden en irrigatiegebieden voor productie van exportgewassen, waarbij de lokale voedselzekerheid in het gedrang komt;
- de aantasting van het leefmilieu in het Zuiden door de overmatige CO₂-uitstoot en andere broeikasgassen in het Noorden die klimaatveranderingen teweeg brengen en de ozonlaag beschadigen;
- de onterechte toe-eigening van bossen - het leefmilieu van vele inheemse volkeren - als koolstofputten ten gunste van overmatige CO₂-uitstoot in het Noorden;
- de productie van chemische en nucleaire wapens en energie en de dumping van het afval ervan in het Zuiden;
- het bemoeilijken van de toegang van landen van het Zuiden tot de internationale politieke besluitvorming;
- het opeisen van een torenhoge financiële schuld, met dito interesten;
- de privatisering van goederen en diensten van algemeen belang, zoals water en energie.

De hoge levensstandaard van het Noorden was en is alleen mogelijk door beslaglegging op de natuurlijke hulpbronnen en goedkope arbeid van het Zuiden. **Ontwikkelingslanden financieren dus de ontwikkeling van de industrielanden.**

Tijdens de koloniale periode gebeurde dat openlijk, tegenwoordig subtiel. Het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en Wereldhandelsorganisatie houden een economisch systeem in stand waarbij een aantal grote multinationale bedrijven de handel en natuurlijke grondstoffen domineren. De winsten vloeien stevast naar een selecte groep in het Noorden. Meer info op www.vodo.be bij hoofdstuk *thema's/eco.schuld*

Anke van Altena, Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling (VODO)

Volgens onze bescheiden mening

Wat vinden je leerlingen van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling? Te hoog gegrepen? Van half februari tot half mei kan iedereen zijn mening geven over het nieuwe **FEDERAAL PLAN VOOR DUURZAME ONTWIKKELING 2004-2008**. Dus ook de leerlingen van de derde graad secundair. Waar is dat goed voor en hoe doe je dat?

WAAROM NU INSPREKEN?

Pas in 2008 heb je weer zo'n inspraakronde. De leerlingen van nu zijn dan al lang de school uit. **Zo'n 'raadpleging' is meteen een ideaal middel om de vakoverschrijdende eindtermen van de derde graad in de praktijk te brengen.** Hieronder een kort overzicht van de eindtermen die je zo realiseert.

LEREN LEREN: ‘Men kan de eindtermen van de verschillende onderwijsniveaus als een leerlijn interpreteren waarbij gestreefd wordt naar een toenemende complexiteit van vaardigheden en contexten’.

MILIEU-EDUCATIE: ‘De leerlingen zijn bereid actief deel te nemen aan het maatschappelijk debat over natuur- en milieubeleid’.

BURGERZIN: In de derde graad wordt de link gelegd met de eindterm ‘de leerlingen kunnen beslissingen van een raad of parlement kritisch evalueren door ze te toetsen aan relevante informatie, de eigen opvatting en andere opvattingen’.

SECUNDAIR

De thema's van het federaal plan *armoedebestrijding, gezondheid, natuurlijke hulpbronnen, klimaat en energie, mobiliteit en vergrijzing* zijn uitermate geschikt om in verschillende vakken en vakoverschrijdend te behandelen. Meer informatie hierover vind je in ‘Over de grenzen’, een uitgave van de Dienst Voor Onderwijsontwikkeling van het departement Onderwijs. Een exemplaar ervan ligt zeker in je school. Je kan ze ook nalezen op www.ond.vlaanderen.be/dvo/secundair/3degraad/index.htm

HOE PAK JE DAT AAN?

De voorbereiding hiervan is essentieel. Zo kan je deze inspraakronde in een mondiale dag of week verwerken. Daarvoor moet je misschien het lessenrooster aanpassen, zodat er voldoende tijd voor een grondige bespreking vrijkomt. Het is dan nuttig om na te vlooien welke vakgebonden eindtermen je met deze werkvorm realiseert, zodat je de eventuele weerstand tegen deze aanpak pareert. Het spreekt vanzelf dat je dit debat ook in de gewone lessen kan organiseren. Een mogelijke werkvorm vind je onder ‘Veel visies, één oordeel’.

Federaal Plan

In 2000 kwam de federale regering met het eerste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling naar buiten. Hierin stippelde zij voor een periode van vier jaar een beleid voor duurzame ontwikkeling uit. Vandaag ligt het tweede Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 klaar. Ook nu kunnen de burgers het ontwerpplan becommentariëren. Van half februari tot half mei kan iedereen zijn mening kwijt over het nieuwe Plan.

Informatie over het Federaal Plan en een forum om te reageren vind je op www.billy-globe.org

Veel visies, één oordeel

Een belangrijke ingreep of een opvallend probleem op mondiaal, nationaal of lokaal vlak kan je vanuit verschillende vakbrillen bekijken. Voorbeelden van zulke ingrepen of problemen zijn de aanleg van een weg, de bouw van een nieuwe wijk, de ontmanteling van het dorp Doel, de inkrimping van het visbestand, armoede in een derde wereldland.

In de ‘normale’ lessen benaderen en analyseren de leerlingen die ingreep of dat probleem dan vanuit het specifieke vakgebied:

‘economisch’ tijdens de les economie, ‘ecologisch’ tijdens de les wetenschappen, ‘sociaal-politiek’ tijdens geschiedenis of maatschappelijke vorming, ‘ethisch’ in godsdienst of zedenleer, ‘esthetisch of cultureel’ tijdens de lessen over cultuurwetenschappen of esthetica, ‘communicatief’ in de les Nederlands, in zijn historisch perspectief bij geschiedenis, ‘technologisch’ voor technologische opvoeding enz. Als alternatief kunnen verschillende groepjes leerlingen het thema vanuit die vakbril analyseren. Op het einde van de sessie brengt de project-begeleider de verschillende visies samen.

Een **overkoepelende projectgroep**

- of misschien de leerlingenraad - weegt dan de verschillende invalshoeken tegen elkaar af, **velt een eindoordeel** en formuleert een (denkbeeldig?) eindadvies voor het lokale, landelijke of mondiale beleid.

Als dat advies verband houdt met de thema's uit het Federaal Plan, kan je het doormailen naar www.plan2004.be

Werkvorm project